

7 ביולי 2013
כ"ט תמוז תשע"ג

חבר הכנסת משה גפני
יושב ראש ועדת המדע והטכנולוגיה
וחברי ועדת המדע והטכנולוגיה
באמצעות דוא"ל

נכבדי,

הנדון: מסמך מדיניות להטמעת עקרונות סביבתיים וניהול אחראי של הקרן לרווחי

הנפט והגז

כידוע, ועדת המדע והטכנולוגיה דנה בימים אלו בהצעת החוק הקרן לניהול הכנסות המדינה מהיטל על רווחי נפט- התשע"ג (להלן: "הצעת החוק"). הצעת החוק המבורכת מעידה על נכונות לנהל את הכנסות המדינה באופן אחראי, תוך ראיית טובת הציבור הישראלי כיום ולטובת הדורות הבאים. וזאת על ידי הקמת קרן לניהול הכנסות המדינה מהיטל על רווחי נפט (להלן: "הקרן").

עם זאת בראייתנו, על מנת לממש את מטרת הצעת החוק יש לשנות נוסח מספר סעיפים בהצעת החוק, וכן להוסיף למטרות בהן יושקעו רווחי הקרן גם **מטרות סביבתיות**, והכל כפי שיפורט כדלקמן:

הוספת 'מטרות סביבתיות' למטרות הקרן

1. לעמדתנו יש להוסיף על המטרות בהן יושקעו רווחי קרן גם **מטרות סביבתיות**, בנוסף למטרות חברתיות, כלכליות וחינוכיות.

2. לאור זאת, יש לשנות את נוסח הצעת החוק בסעיף 3 כדלקמן:

"מטרת הקרן לנהל את הכנסות המדינה מהיטל על רווחי נפט, בראייה כלכלית ארוכת טווח, לשם הקצאת פירות הקרן, מדי שנה בשנה, למטרות חברתיות, כלכליות, **סביבתיות** וחינוכיות....."

ובהתאם לשנות את פרק ט': "השימוש בנכסי הקרן" ולהוסיף בכותרת כדלקמן:

"סימן א': הקצאה שנתית של פירות הקרן למטרות חברתיות, כלכליות, סביבתיות וחינוכיות"

וכך גם בסעיף 37 להצעת החוק:

"סכום ההקצאה השנתי שהועבר לאוצר המדינה לפי הוראות סעיף 36, ישמש למטרות חברתיות, כלכליות **סביבתיות** וחינוכיות כפי שתחליט הממשלה;...."

פירוט המטרות והגדרתן וקביעת האחוזים מסך פירות הקרן אשר יופנו לכל מטרה

3. פרט להכללת 'מטרות סביבתיות' במטרות הקרן, יש להגדיר באופן מדויק את המטרות אליהן ייועדו הכספים ואף לקבוע את האחוזים אשר יועברו לכל מטרה מפירות הקרן. והכוונה להגדיר באופן ברור מהן אותן מטרות חברתיות, כלכליות, סביבתיות וחינוכיות. שכן אופן הגדרתן כיום מאפשר למעשה שימוש בכספים לכל מטרה אשר תקבע בעתיד באשר היא, כולל מטרות שאינן ראויות שיכללו בהצעת החוק.
4. כך למשל, בהגדרת המטרות, לעמדתנו יש להגדיר את ה'מטרות הסביבתיות' למטרה אחת שהינה "פיתוח משק האנרגיה למשק בר קיימא המבוסס על אנרגיות מתחדשות והתייעלות אנרגטית". בנוסף, יש להוסיף את אחוז הכספים אשר ייועד לכל מטרה. בהתאם, לעמדתנו, במסגרת פירוט המטרות והכספים אשר ייועדו להם, יש לקבוע בעניין המטרה הסביבתית ולנסח בהצעת החוק כדלקמן:

"כמחצית מפירות הקרן ייועדו לטובת השקעה, פיתוח ומחקר של משק אנרגיה בר קיימא, לרבות יישום אמצעים להתייעלות אנרגטית וייצור אנרגיה באנרגיות מתחדשות בהתאם לכל דין ולהחלטות הממשלה העוסקות בעניינים אלו. תמיכה זו מתווספת ואינה מחליפה את האמצעים המוקצים לכך במשרדי הממשלה הנוגעים בדבר."

דברי הסבר לסעיפים שפורטו להלן – מה שבא מהסביבה צריך לחזור לסביבה

5. רווחי הקרן הם למעשה כספים המגיעים כתוצאה מניצול משאבי הטבע שהינם משאבי אנרגיה. ניצול משאבים אלו גורם באופן טבעי לפגיעה בסביבה ועל כן, מה שנקלח מהסביבה צריך לחזור לסביבה. באופן ספציפי, יש לייעד את הכספים למטרה סביבתית שהינה למטרת השקעה, פיתוח ומחקר של משק אנרגיה בר קיימא, וזאת בשל הפעולות הנוכחיות והעתידיות של הפקת הנפט והגז הטבעי.
6. פיתוח והפקת מאגרי הנפט והגז יובילו לכך שבעתיד, באופן טבעי, יתמעטו משאבים אלו ואף ייגמרו כליל, שכן המדובר במשאב מתכלה. בנוסף, ייצור וצריכת אנרגיה באמצעות נפט וגז, המהווים דלק פוסילי, מייצרים גזי חממה ופולטים מזהמים לאוויר ובכך מזיקים לסביבה ולבריאות.
7. לאור זאת, יש להתחשב בדורות הבאים, אשר יצטרכו להתמודד עם זיהום האוויר ופליטת גזי החממה כתוצאה מהשימוש בדלק פוסילי וכן עם התדלדלות משאב הטבע. ייעוד הכספים למטרות פיתוח משק אנרגיה בר קיימא, יאפשר קידום טכנולוגיות

- שיפחיתו את התלות העתידית בדלקים פוסיליים ולכן ייטיבו את מצב הדורות הבאים.
8. התחשבות זו בדורות הבאים מתחייבת מעיקרון הצדק הסביבתי ואף מעקרון "המזוהם משלם" אשר עוגן במדינת ישראל בחקיקה.
9. ראוי אם כן, להבטיח כי סכום משמעותי מהכנסות המדינה ממשאבי הנפט והגז יועדו למטרה זו. הסכום המוצע הינו מחצית מפירות הקרן, סכום צנוע יחסית, אשר אמור לתת מענה התחלתי ליישום המטרה.
10. שימוש מעין זה בכספי הקרן עולה בקנה אחד עם המקובל בעולם, שכן קרנות רבות בעולם המוקמות מכספים המתקבלים משימוש במשאבי טבע לצרכים כלכליים, מייעדות אחוזים משמעותיים מהכספים למטרות סביבתיות.

הגדרת "אירועים חריגים לרבות אירועים סביבתיים"

11. על פי הצעת החוק (סעיפים 3, 38-39) הממשלה יכולה להעביר כספים מנכסי הקרן לאוצר המדינה במידה ומתקיים אירוע חריג, לרבות אירוע סביבתי. כספים אלו יועברו באישור הכנסת וכהלוואה, אשר ניתן להעניק הקלה בהחזרתה אשר כוללת בין היתר גם מתן פטור, מלא או חלקי, מהחזר ההלוואה.
12. סעיפים אלו אינם מגדירים באופן פרטני מהו 'אירוע חריג' או 'אירוע סביבתי' והעובדה כי על סמך אירועים אלו, אשר כיום הינם מונחי שסתום בלבד, ניתן אישור לממשלה להשתמש בכספי הקרן עלולה לאיין את מטרת הקמת הקרן.
13. בראייתנו, על הקרן להיות מורחקת מהזרוע הפוליטית ומההחלטות השוטפות של הממשלה. רק באופן זה, כל עוד הקרן תהיה בלתי תלויה בהחלטות פוליטיות שוטפות, ניתן יהיה להבטיח שימוש נכון ברווחי הקרן לטובת הציבור והדורות הבאים.
14. לאור זאת יש לגבש בהצעת החוק הגדרה מדויקת למהם 'אירוע חריג' ו'אירוע סביבתי'. שנית, יש להבטיח רוב של כ-80 חברי כנסת לכל הפחות באישור הכנסת להעברת ההלוואה ולהקלה בהחזרתה (ראו סעיפים 38(ב), 39(ב)),
15. שלישית, אין אנו מתנגדים להכללת אירועים סביבתיים כאירועים אשר ניתן לקבל בגינם הלוואה מרווחי הקרן. אולם, במידה והאירוע הסביבתי נגרם בידי אדם ולא בידי 'כוח עליון', יש לוודא שהגורם לאירוע הסביבתי הוא שיישא בעול הכלכלי בפיצוי הנזקים שנגרמו ושיקום הסביבה, ויש לוודא את קבלת מלוא הכספים שנקלחו בידי הממשלה לקרן, וזאת ללא מתן הקלות.

כספי הקרן

16. על פי הצעת החוק הכנסות הקרן מגיעות מהיטל על רווחי נפט שנגבה לפי הוראות חוק מיסוי רווחי נפט, התשע"א – 2011 (להלן: "**חוק ששינסקי**") בלבד. כך שהתמלוגים המשולמים על השימוש בנפט והגז, מכוח חוק הנפט, אינם מוכנסים לקרן אלא עוברים באופן שוטף לתקציב המדינה.

17. אחוז התמלוגים על פי חוק הנפט הינו 12.5%, וסך התמלוגים מגיע לכדי הכנסות של מאות מיליוני שקלים החל מהשנה הראשונה להפקת מאגר תמר (המאגר היחידי נכון להיום שמופק ממנו גז), כלומר שנת 2013. בדו"ח "**משק הגז הימי מחדלים ופתרונות**", פרק ג' עמ' 27 – 28 ניתן אמדן גס על פי הנתונים מדו"ח ועדת ששינסקי ומתוך הנחות מעודכנות למועד עריכת הדו"ח, חושב כי בשנת 2013 תשלום התמלוגים המופק ממאגר תמר יגיע לכ- 220 מליון ₪, ותוך חמש שנים יגיע תשלום התמלוגים לכ- 750 מליון ₪.¹

18. חשוב להדגיש כי בשנים אלו טרם יוטל ההיטל הקבוע בחוק ששינסקי, **אשר לפי הערכות**

אמור להיות מוטל רק בסביבות שנת 2020.

19. לעמדתנו על המדינה להכליל גם את התמלוגים ולראות בהם כחלק מהרווחים של תוצרי הנפט והגז. באופן זה הכנסות הקרן יגדלו כבר מן השנה הראשונה וניתן יהיה לייעד כספים אלו למטרות הראויות אשר יפורטו בהצעת החוק.

20. בנוסף, הקמת הקרן נועדה, בין היתר, למנוע את "קללת המשאבים" ו"המחלה ההולנדית" אשר נגרמות מההכנסות הגבוהות המתקבלות מהפקת משאבי האנרגיה. החשש הוא כי ההכנסות הגבוהות יביאו לייסוף חד של המטבע המקומי ולפגיעה עמוקה בייצוא ובמגזר התעשייתי, לאינפלציה ולעלייה באבטלה.

21. כך על פי דו"ח מרכז המחקר והמידע מיום 9.6.13 "**אתגרים בענף התעשייה**", שהוגש לוועדת הכלכלה ונכתב בידי איתמר מילרד, בעמ' 10:

בשל העובדה שהפקת הגז הטבעי צפויה להתרחב בצורה משמעותית בעשור הקרוב, ייתכן והשקל הישראלי יעבור ייסוף משמעותי ביותר. ייסוף בשל גילוי אוצרות טבע וכרייתם מוכר בספרות המקצועית ונקרא "**המחלה ההולנדית**". על מנת להימנע מ"המחלה ההולנדית", נקבע על פי **חוק מיסוי רווחי נפט, התשע"א-2011** כי יש להקים קרן לאוצרות טבע. ההמשלה הגישה הצעת חוק להקמת קרן כזו, הנידונה עת בוועדת המדע והטכנולוגיה.

עם זאת, הקמת הקרן לא תמנע לחלוטין את הייסוף השקל בשנים הקרובות, בשל הסיבות הבאות:

- הקרן אינה כוללת את כלל ההכנסות מאוצרות טבע אלא רק את ההיטל על רווחי נפט (וגז). כך בעצם הכנסות המדינה צפויות לגדול בעקבות גביית תמלוגים ומס חברות על חברות הגז.
- הקרן מחלקת דיבידנד, ודיבידנד זה מגדיל את הכנסות המדינה.

¹ דוח אדם טבע ודין, "משק הגז הימי מחדלים ופתרונות" (2012): <http://www.adamteva.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/gasreport.pdf>

22. אם כן, על מנת למנוע את המחלה ההולנדית או לפחות למזער את השפעותיה באופן מקסימלי, יש לכלל הפחות להכליל בהכנסות הקרן גם את התמלוגים המשולמים על פי חוק הנפט.

שקיפות ושיתוף הציבור

23. יש לפעול להטמעה של מנגנונים אשר יקדמו את השקיפות של פעילות מוסדות הקרן, ויאפשרו ביקורת ציבורית רחבה על פעולות הקרן. על כן, יש לדרוש כי כלל ההחלטות והפרוטוקולים של מוסדות הקרן יפורסמו לציבור, וביניהם יש להכליל את דוח ועדת הביקורת של הקרן, רשימת מנהלי ההשקעות החיצוניים, והדוחות הכספיים של הקרן הכוללים את אופן מדיניות ההשקעה והטמעת שיקולי השקעה אחראית של הקרן ותוצאותיה הכספיות.

24. בנוסף, יש לקבוע בחוק את לוחות הזמנים לפרסום אותם דוחות ורשימות, ולוודא שהם מפורסמים באתר האינטרנט אשר יוקם למטרה זו.

מדיניות ההשקעה

25. סוגיה נוספת אשר יש לתת עליה את הדעת הינה מדיניות ההשקעה של כספי הקרן. על פי סעיף 15(1) להצעת החוק המטרה היחידה של השקעת כספי הקרן הינה השאת רווחי הקרן, כאשר השיקולים המנחים את מדיניות ההשקעה הינם שיקולים כלכליים גרידא.

26. לעמדתנו, יש לתעדף השקעה אחראית בחברות שאינן מזהמות את הסביבה, וחברות הפועלות לטובת קידום טכנולוגיות סביבתיות. הכוונת ההשקעה של נכסי הקרן לטובת מטרות אלה תבטיח שימוש הוגן וצודק בכספים שמקורם ממשאבי טבע, על מנת לצמצם ולמנוע נזקים סביבתיים, ועל מנת להבטיח צדק בין-דורי.

27. תעדוף של השקעה אחראית כאמור, הינה מדיניות מקובלת בקרנות מובילות בעולם המערבי, ובהן קרנות פנסיה וקרנות רווחי משאבי טבע, וכן מדיניות המגובה על ידי "עקרונות להשקעות אחראיות של האו"ם (UNPRI)". לעמדתנו על ישראל כמי שנהנית ממשאב טבע, להצטרף למאמץ הגלובאלי שהולך וצובר תאוצה לתמרץ חברות ותאגידים לצמצם את הפגיעה שהם גורמים לסביבה, ולקדם עקרונות של השקעה אחראית. מדיניות השקעה אחראית לא רק שהינה ראויה מבחינה ערכית, אלא שהיא טומנת בחובה יתרונות פיננסיים לקרן בטווח הרחוק, וזאת כפי שעולה משורה של מחקרים כלכליים, כפי שיפורט בהמשך.

28. השקעה אחראית (Responsible investment) מוגדרת כ"אסטרטגיית השקעה אשר שואפת להגיע לתועלת פיננסית ולתועלת ברת קיימא גם יחד. ההשקעה האחראית מורכבת ממערכת של גישות להשקעה המשלבות שיקולים של סביבה, חברה וממשל תאגידי², וכן סוגיות אתיות לתוך ניתוח פיננסי וקבלת החלטות".³ ישנם מודלים שונים של השקעה אחראית אשר המשותף לכולם הוא יצירת ערך לטווח הרחוק, כאשר המונח "ערך" כולל לצד ערך כלכלי גם ערכים רחבים יותר כמו הגינות, צדק, וקיימות.⁴

29. הגדרה נוספת להשקעה אחראית, המובאת בעקרונות להשקעות אחראיות של האו"ם (UNPRI) גורסת כי השקעה אחראית הינה גישה להשקעה אשר מכירה בכך שגורמים סביבתיים, חברתיים ושלטוניים, ובריאותו ויציבותו של השוק כמכלול לטווח הרחוק, הינם רלוונטיים למשקיע. עוד מכירה גישה להשקעה האחראית בכך שיצירת תשואות ברות קיימא לטווח הרחוק תלויה בסביבה חברתית ובמערכות כלכליות יציבות אשר מתפקדות ומפוקחות היטב. בבסיסה של גישה להשקעה האחראית ניצבת הכרה, אשר הולכת וגוברת בקהילה הפיננסית, בכך שמחקר וניתוח של סוגיות סביבה, חברה וממשל תאגידי, הינם מהותיים לקביעת ערך של השקעה בטווח הבינוני והרחוק. בהתאם על פי גישה זו במסגרת השקעה יש להטמיע את מסקנות הניתוח הנ"ל בשיקולי הקצאת המשאבים, בחירת המניות, בניית תיק ההשקעות, מעורבות בעלי המניות וההצבעה.⁵

30. שילוב של שיקולי סביבה, חברה וממשל תאגידי בהשקעות של גופים פיננסיים אשר החל לפני למעלה מעשור בעולם, מבוסס למעשה על ההבנה לפיה יש לבחון תפקוד של חברות בהיבטים לעיל, הן בשל תפיסה ערכית ומוסרית והן משום שלתפקוד החברות בהיבטים אלה השפעה על הביצועים הפיננסיים של החברות. שכן, תפקוד לקוי בתחומי סביבה, חברה וממשל תאגידי עלול לחשוף משקיעים לסיכונים שונים, ולהשפיע על תשואת החברה למשקיעים, ובוודאי כאשר המדובר בהשקעות לטווח הרחוק.⁶

31. למשל, בהיבט הסביבתי, תאגיד עשוי להיות חשוף למספר סיכונים: סיכון משפטי, קרי סיכון בנקיטת הליכים משפטיים עקב אי עמידה בחוקים סביבתיים; סיכונים תפעוליים, קרי סיכון לפגיעה בפעילות התאגיד בשל הגבלות על היתרים ורישיונות; סיכון תדמיתי אשר מתעצם לאור העלייה במודעות הצרכנים לסוגיות סביבתיות; וסיכונים רגולציה אשר

² סוגיות אלה מכונות ESG - Environmental social governance.

³ <http://lexicon.ft.com/term?term=responsible-investment>

⁴ ש.ם.

⁵ PRI- Principles for responsible investment, 2006: <http://www.unpri.org/introducing-responsible-investment/>

⁶ משרד האוצר והמשרד להגנת הסביבה, "הטמעת ניהול סיכונים סביבתיים בתהליך קבלת החלטות השקעה- מדרוך" (2011). זמין בקישור: <http://www.sviva.gov.il/InfoServices/ReservoirInfo/DocLib2/Publications/P0601-P0700/P0605.pdf>

נובעים מהדרישה לעמוד בתקנים סביבתיים מחמירים יותר ויותר, וזאת לאור מגמת ההחמרה בחקיקה הסביבתית בעולם ובפרט בארה"ב ובאירופה.⁷ לסיכונים אלה חשופים לא רק התאגידים, אלא גם הגורמים אשר ממנים את פעילות התאגידים, ואלו עלולים לבוא לידי ביטוי בירידה של ערך ההשקעות, בעליה בסיכון ההשקעות, ואף בפגיעה במוניטין של המממן אם מיוחסת לו זיקה למפגע הסביבתי.⁸

32. כבר כיום ישנה שורה של מחקרים⁹ המעידים על כך ששילוב של שיקולי סביבה, חברה, וממשל תאגידי בשלבי המחקר המתבצע לצרכי השקעה ובתהליך קבלת ההחלטות ביחס להשקעה, מגדיל את הסיכוי לבצע השקעות טובות יותר בטווח הרחוק.¹⁰

33. באחד המחקרים המשמעותיים ביותר שהתפרסם בתחום זה על ידי חוקרים מבית הספר למנהל עסקים באוניברסיטת הארוורד, אשר בחן 180 חברות, הוצגו תוצאות המעידות על כך שלאורך זמן, תאגידים שאימצו מרצון מדיניות סביבתית וחברתית לפני שנים רבות, הגיעו לביצועים טובים יותר באופן משמעותי בהשוואה לתאגידים שכמעט ולא אימצו מדיניות זו, הן במונחי שוק המניות והן מבחינת ביצועים חשבונאיים.¹¹

34. לא בכדי, אומצו עקרונות ההשקעה האחראית בעולם כולו. כך למשל, על העקרונות להשקעות אחראיות של האו"ם המוזכרים לעיל, חתמו מאז שנת 2006 כ- 1198 גופים פיננסיים.¹² וכפי שיובא בהמשך, יותר ויותר קרנות מאמצות גם הן עקרונות השקעה אחראית כמדיניות ההשקעה שלהן.

35. גם בישראל המגמה העולמית של אימוץ עקרונות ההשקעה האחראית, לא מאחרת לבוא. על הפעולות הרגולטוריות אשר ננקטו עד כה בישראל לקידום והטמעה של מדיניות השקעה אחראית ניתן ללמוד מהמובא ב"מדריך הטמעת ניהול סיכונים סביבתיים בתהליך קבלת החלטות השקעה", אשר פורסם בשנת 2011 על ידי משרד האוצר והמשרד להגנת הסביבה. על פי מדריך זה כבר היום מקודמים עקרונות ההשקעה האחראית על ידי מספר גופים:

⁷ שם, בעמ' 13-14.

⁸ שם, בעמ' 12-13.

⁹ למשל, ראו סקירה של Deutsche Bank Climate Change Advisers (2012), בה נמצא כי ישנה קורלציה חיובית בין ביצועיה של חברה בסוגיות של סביבה, חברה וממשל תאגידי ובין מגוון יתרונות פיננסיים. על פי ממצאים אלה ממליץ הבנק להטמיע בהליך ניהול השקעות שיקולים וחישובים המשכללים את תפקוד החברות בתחומי סביבה, חברה וממשל תאגידי.

¹⁰ PRI, "Responsible investment and investment performance", available at:

<http://www.unpri.org/viewer/?file=wp-content/uploads/5.Responsibleinvestmentandinvestmentperformance.pdf>

¹¹ Robert Eccles, Ioannis Ioannou and George Serafeim (2011), "The Impact of a Corporate Culture of Sustainability on Corporate Behavior and Performance", *Harvard Business School Working Paper Series 12-035*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1964011

¹² אתר UNPRI: <http://www.unpri.org/signatories/signatories/>

- הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר פעל להטמעה של עקרונות ההשקעה האחראית בהשקעות של גופים מוסדיים, באמצעות חיוב ועדות השקעות בגופים מוסדיים לקבוע כללים לזיהוי חשיפה לסיכונים הנובעת מאי שמירה של נוטלי הלוואה על חוקים ותקינה, בין היתר בתחום הגנת הסביבה.¹³
- המפקח על הבנקים והרשות לניירות ערך פעלו להטמעת שיקולי סביבה בהנחיה לתאגידים בנקאיים אשר מורה כי יש להביא בחשבון שיקולים סביבתיים בהעמדת אשראי.¹⁴
- הרשות לניירות ערך התקינה בשנת 2010 תקנות המחייבות חברות ציבוריות לדווח על השפעת פעילותן על הסביבה ועל הסיכונים הסביבתיים שהן חשופות להם, וזאת כדי לאפשר למשקיעים להעריך את חשיפת החברות לסיכונים סביבתיים.

36. צעדים אלה הינם צעדים ראשוניים אך משמעותיים בכיוון של אימוץ עקרונות השקעה אחראית בפעילות גופים פיננסיים בישראל. כמו כן, ההנחיות לעיל משקפות את ההכרה ההולכת וגוברת בחשיבות הפיננסית שיש לניהול סיכונים סביבתיים בהחלטה על השקעה. לאור זאת, אימוץ של עקרונות ההשקעה האחראית במדיניות ההשקעה של קרן רווחי הגז והנפט יהווה יישום מתבקש של אמות המידה שמקודמות כיום להשקעה אחראית, ובפרט ככל שהדבר נוגע להטמעה של ניהול סיכונים סביבתיים בהשקעות הקרן.

37. בתוך כך, יש מגוון של אסטרטגיות להשקעה אחראית, כאשר לכל קרן השקעות מתאים מודל שונה להטמעה ויישום של השקעה אחראית. על מנת לבחון מהי האסטרטגיה אשר הולמת את קרן רווחי הגז והנפט נבחן מספר קרנות מרכזיות בעולם, אשר מנהלות את ההשקעות שלהן על בסיס עקרונות השקעה אחראית:

א. קרן הפנסיה הממשלתית של נורבגיה (להלן: "הקרן הנורבגית")

38. קרן זו הוקמה על ידי נורבגיה על מנת להשקיע את כספי הנפט של המדינה עבור דורות העתיד. מטרת הקרן היא לאפשר למדינה לחסוך, על מנת לממן את ההוצאות הפנסיוניות הציבוריות ההולכות וגדלות, ולתמוך בשיקולים ארוכי טווח בהוצאת הכנסות הממשלה מנפט.¹⁵

¹³ חוזר גופים מוסדיים 15-9-2007.

¹⁴ משרד האוצר והמשרד להגנת הסביבה, "הטמעת ניהול סיכונים סביבתיים בתהליך קבלת החלטות השקעה- מדריך" (2011), בעמ' 9.

¹⁵ על הקרן באתר משרד האוצר הנורבגי: <http://www.regjeringen.no/en/dep/fin/selected-topics/the-government-pension-fund.html?id=1441>

39. הקרן הנורבגית מיישמת עקרונות השקעה אחראית בעיקר באמצעות אסטרטגיה המכונה "סינון שלילי" (Negative screening) שהינה הימנעות מהשקעה בחברות ובמגזרים המפריים קווים אתיים מנחים. כך למשל, על פי תקנון הקרן, משרד האוצר רשאי, על פי עצת מועצת האתיקה של הקרן, לבחור שלא להכליל חברה מסוימת בהשקעות הקרן, אם ישנו סיכון בלתי קביל שהחברה תורמת או אחראית להפרות חמורות או שיטתיות של זכויות אדם; וכן **לנוק סביבתי חמור**; שחיתות בוטה; או הפרות אחרות, חמורות במיוחד, של נורמות אתיות בסיסיות.¹⁶ נכון להיום, ישנן 56 חברות הפסולות להשקעות הקרן, לרבות 10 חברות הגורמות לנוק סביבתי כבד.

40. אסטרטגיית הסינון השלילי אותה מיישמת הקרן הנורבגית מעוגנת בחוק. חוק זה הגדיר את הקווים המנחים האתיים להשקעה, ומכוחו הוקמה מועצת אתיקה לפיקוח על ההשקעות המתבצעות מטעם הקרן. הסדרת הנושא בחקיקה יצרה מערכת סטטוטורית עקבית ומפורטת לאי הכללתן של חברות שהן על פי נקודת המבט הנורבגית מפרות נורמות אתיות.

ב. קרן הפרישה של עובדי הציבור בקליפורניה (CaLPERS)¹⁷

41. קרן זו מונה 1.6 מליון עובדים ומשפחותיהם, והיא אחת הקרנות המובילות את מדיניות ההשקעה האחראית בעולם. לקרן ישנה מועצה אשר ניתן לה המנדט לפעול כחבר נאמנים, מתוך מטרה להגיע לתשואות ארוכות טווח, בנות קיימא ומותאמות סיכונים.

42. אסטרטגיית ההשקעה האחראית אותה מיישמת ה-CaLPERS הינה "התמקדות בנכסים מסוימים" (Focused assets approach), ולפיה ממוקדת השקעה בתחום ספציפי. אסטרטגיה נוספת בה עושה הקרן שימוש המכונה "הסינון החיובי" (Weighted screening), שהינה אסטרטגיה אשר מתעדפת השקעה בחברות או מגזרים המציגים מנהיגות בתחומי האחריות הסביבתית והחברתית, או אי העדפה כלפי חברות או מגזרים, אם אלו מציגים התנהלות בלתי אחראית.

43. בשנת 2011 אישרה מועצת ה-CaLPERS תהליך לשילוב סוגיות סביבה, חברה וממשל תאגידי כעדיפות אסטרטגית בכל תיקי ההשקעות שלה. בתוך כך, מתעדפת הקרן השקעות בחברות המקדמות טכנולוגיות סביבתיות ובניה ירוקה:

¹⁶ לתקנון קרן הפנסיה הממשלתית של נורבגיה: http://www.regjeringen.no/en/sub/styrer-rad-utvalg/ethics_council/ethical-guidelines.html?id=425277

¹⁷ California Public Employment Retirement System.

- **טכנולוגיה סביבתית:** מועצת CaLPERS החליטה כי ישנה חשיבות ערכית ופיננסית להשקיע בטכנולוגיות סביבתיות או נקיות המוגדרות כפתרונות יעילים יותר ומזהמים פחות מאשר המוצרים, השירותים, או הטכנולוגיות הקיימים בשוק בהווה. עקרון זה הפך לקו מנחה שלאורו ממקדת מועצת CaLPERS חלק מהשקעותיה בתחומים כגון אנרגיות מתחדשות, טכנולוגיות לטיהור מים, פיתוח חומרים מתקדמים, טכנולוגיות לטיהור אויר, ועוד.¹⁸
- **בניה ירוקה:** מודל ההשקעה האחראית של ה-CaLPERS הינו ייחודי מכיוון שהוא כולל השקעות בנדל"ן. בבעלות הקרן נדל"ן בשווי כ-5 מיליארד דולר. כאשר לקרן אסטרטגיה סביבתית המבוססת על נדל"ן שעיקרה ביצירת תשואות אטרקטיביות תוך אימוץ טכנולוגיות בנייה סביבתיות וירוקות בתחומים כמו שימוש יעיל באנרגיה, שימור מים, ניהול זרימת הפסולת ואיכות האוויר בתוך מבנים. כחלק מפעולות אלה, קבעה מועצת CaLPERS יעד הפחתת אנרגיה של 20% עבור תיק נדל"ן הליבה שלה, לחמש השנים הבאות.¹⁹

ג. קרן הפנסיה הקנדית (CPP)

44. קרן זו מיישמת עקרונות של השקעה אחראית באמצעות שימוש באסטרטגיית "הסינון החיובי". ה-CPP מנוהלת על ידי מועצת השקעות, והיא מושקעת במעל 3,100 חברות ציבוריות בעולם. ה-CPP דוגלת בעיקרון לפיו התנהגות אחראית של חברות בנוגע לגורמים סביבתיים, חברתיים ושלטוניים יכולה באופן כללי להביא להשפעה חיובית על הביצועים הפיננסיים של התאגיד.²⁰
45. שלא כמו במודל הנורבגי, מדיניות ה-CPP בנוגע להשקעה אחראית אינה מעוגנת בחוק, אלא כלולה ב-"מדיניות השקעה אחראית" משנת 2005, אשר מקדמת את הרעיון לפיו רצוי להביא בחשבון גורמי סביבה, חברה וממשל תאגידי מנקודת מבט של סיכון או תשואה. מדיניות זו מעודדת חברות לאמץ דרכי פעולה המשפרות את הביצועים הפיננסיים שלהן לטווח הרחוק..

¹⁸ באתר הקרן:

<http://www.calpers.ca.gov/index.jsp?bc=/investments/environ-invest/pe-environ-tech-prog/home.xml>

¹⁹ באתר הקרן:

<http://www.calpers.ca.gov/index.jsp?bc=/investments/environ-invest/real-estate-environ-strat.xml>

²⁰ לאתר ה-CPP: <http://www.cppib.com/en/home.html>

46. בניגוד לאסטרטגיית "הסינון השלילי" אשר מאפיינת את הקרן הנורבגית, מועצת ההשקעות של ה-CPP מעדיפה לעודד התנהגות אחראית באמצעות מעורבות ובאמצעות בעלות פעילה בחברות בהן היא משקיעה. דוגמה אחת לדרכי ההתערבות היא כאשר מועצת ההשקעות של ה-CPP יוצרת קשר עם מועצות מנהלים או צוותי ניהול של תאגידים באופן ישיר, על מנת לדון בבעיות הקשורות לשקיפות או לביצועים בכל הנוגע לגורמי סביבה, חברה וממשל תאגידי.

47. לצד זאת ה-CPP מיישמת את אסטרטגיית הסינון החיובי, שכן הקרן מחפשת באופן פעיל חברות עם ביצועים טובים לגבי גורמי סביבה, חברה וממשל תאגידי. בנוסף, במסגרת מדיניות המעורבות של ה-CPP, מנסה הקרן לשפר את ביצועי החברות שבהן השקיעה בתחומים לעיל. ואולם ככלל, מדובר במודל גמיש ופחות נוקשה, אשר נעדר דרישה חוקית להשקיע בחברות בעלות ביצועים גבוהים בתחומי סביבה, חברה וממשל תאגידי.

ד. קרן הפנסיה של ניו-זילנד (NZS)

48. קרן זו הינה תוכנית הפרישה המשולמת לכל ניו-זילנדי הזכאי לכך בגיל 65 ומעלה. ה-NZS דומה לקרן הנורבגית מבחינת עיגונה בחוק, אך עם זאת הסמכות שניתנת לה רחבה ומאפשרת לקבוצת משקיעים (הנקראים Guardians, כלומר "השומרים") להעניק לה פרשנות.

49. על פי הסמכות המוקנית לקרן, שנקבעה בחוק הגמלאות וההכנסה בזמן פרישה של ניו-זילנד משנת 2001, על ה-Guardians להשקיע את כספי הקרן על בסיס מסחרי שקול, ובעשותם כך, עליהם לנהל את הקרן באופן שיתאם את: "השיטות המיטביות לניהול תיק ההשקעות; מיקסום התשואה ללא סיכון מיותר לקרן בשלמותה; ומניעה של דעות קדומות כלפי המוניטין של ניו-זילנד כחברה אחראית בקהילה העולמית."²¹ המטרה האחרונה, הינה המקור ממנו שואבים ה-Guardians את החובה להטמיע בשיקולי ההשקעה מנגנונים של השקעה אחראית.

50. מודל ההשקעה האחראית של הקרן הנקבע על ידי ה-Guardians כולל בין היתר שילוב של שיקולי סביבה, חברה וממשל תאגידי בשיקולי ההשקעות.²² אסטרטגיית ההשקעה עושה שימוש במודל ה"סינון השלילי" לצורך אי הכללתן או נישולן של חברות שעלולות

²¹ לאתר קרן הפנסיה של ניו זילנד: <http://www.nzsuperfund.co.nz/index.asp?pageID=2145879269>
²² Statement of investment policies standards and procedures, (2011). Available at: http://www.nzsuperfund.co.nz/files/SUPERDOCS_n255533_v1_Statement_of_Investment_Policies_Standards_and_Procedures.pdf

לסכן את מעמדה של ניו-זילנד כחברה בקהילה העולמית. ועם זאת, שלא כמו המערכת הנורבגית, ה-NZS או החקיקה המתלווה לה אינן מספקות מערכת נוקשה לסינון שלילי.

51. מודלים נוספים בהם עושה הקרן שימוש הינם מודל "הסינון החיובי" על מנת למצוא חברות בעלות ביצועים מהותיים בתחומי סביבה, ממשל וממשל תאגידי ולהשקיע בהן. וכן מודל "המעורבות הפעילה" בהשקעותיה של הקרן באמצעות מעורבות במועצות המנהלים של החברות.

52. הדוגמאות אשר הובאו לעיל כוללות קרנות ענק מובילות בעולם, אשר בחרו לאמץ עקרונות השקעה אחראית, הן משיקולים ערכיים והן משיקולי רווחיות פיננסית.

53. לאור האמור לעיל, אנו קוראים ליו"ר הועדה וחבריה להטמיע את תיקוני הצעת החוק, עקרונות השקיפות, העקרונות הסביבתיים ועקרונות ההשקעה האחראית, אשר פורטו לעיל. הקרן אשר תוקם בישראל הינה קרן שכל נכסיה הם תוצר של שימוש במשאבי הסביבה, והטמעת עקרונות אלו יבטיחו לטווח הרחוק תשואה חברתית, סביבתית וכלכלית.

בברכה,

דנה טבצ'ניק, עו"ד

העתק:

ח"כ עמיר פרץ, השר להגנת הסביבה, בדוא"ל: sar@sviva.gov.il ;
ח"כ סילבן שלום, שר האנרגיה והמים, בדוא"ל: sar@energy.gov.il ;
ח"כ יאיר לפיד, שר האוצר, בדוא"ל: ylapid@knesset.gov.il ;
עו"ד אבי ליכט, משנה ליועץ המשפטי לממשלה (כלכלי-פיסקאלי), באמצעות דוא"ל: avil@justice.gov.il ;
מר שאול צמח, מנכ"ל משרד אנרגיה ומים, בדוא"ל: kereng@mni.gov.il ;
עו"ד אלונה שפר קארו, מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה, בדוא"ל: alonas@sviva.gov.il ;
עו"ד שגית אפיק, יועמ"ש ועדת המדע והטכנולוגיה, בדוא"ל: sciencecom@knesset.gov.il ;